

خیلواکی

استقلال

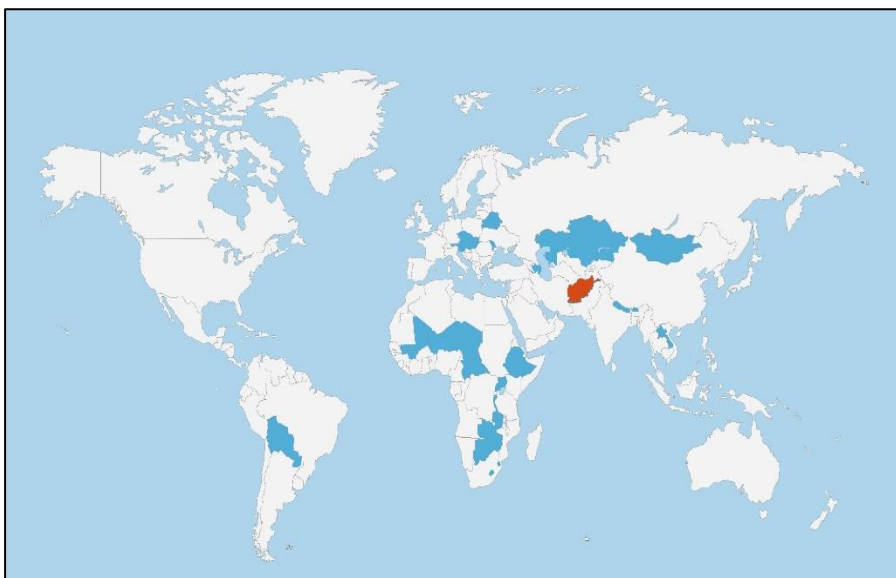
www.esteqaal.net

۱۸ می، ۲۰۲۶

داکتر ضیاء نظام

حقوق کشورهای محاط در خشکه در حقوق بین الملل

قسمت بیست و هشتم

پ- بخش پانزدهم کنوانسیون ۱۹۸۲ م :

موضوع حل اختلافات در متن اصلی کنوانسیون ۱۹۸۲ م گنجانیده شده که بخش پانزدهم آن را احتوا می کند. از آن جاییکه همه بخش های کنوانسیون از جمله قسمت پانزدهم جزء جدا ناپذیر آن است، لذا دولت ها نمی توانند بخش های از کنوانسیون را که مورد پسند شان باشند بپذیرند و بخش های دیگرش را که با منافع شان سازگاری نداشته باشند، قبول نکنند.

پس در صورت الحاق به کنوانسیون تمام بخش های آن برای شان الزام آور می شود. اما در مورد بخش حل اختلافات ممالک عضو می توانند در موقع امضاء، تصویب یا الحاق یا بعد از آن از طریق بیانیه کُتبی یک یا چند روش زیر را برای حل و فصل اختلافات مربوط به تفسیر یا اجرای کنوانسیون را انتخاب کنند:

۱ – محکمه بین المللی حقوق بحر،

۲ - محکمه بین المللی عدالت،

۳ - محکمه داور،

۴ - محکمه داور خاص.

دو میتود یا روش اختیاری و اجباری حل اختلافات یا منازعات در کنوانسیون ۱۹۸۲م در نظر گرفته شده است:

۱ - شیوه اختیاری حل اختلافات یا منازعات:

اگرچه بر اساس کنوانسیون ۱۹۸۲م؛ دولت ها مکلفیت دارند اختلافات یا منازعات خویش را از راه مسالمت آمیز حل کنند، با آن هم به طرفین اختلاف در آغاز اجازه داده می شود تا روش حل و فصل اختلاف یا منازعه را خود انتخاب نمایند. بدین ترتیب ماده ۱ بخش ۱۵ مقرر

می دارد که «دولت های عضو بایستی هر اختلاف بین خود را از طریق مسالمت آمیز حل و فصل نمایند.»

لذا کنوانسیون متذکره دست دولت ها را باز گذاشته تا اختلافات یا منازعات خویش را مطابق بند ۳ ماده ۲ منشور سازمان ملل متحد از طریق شیوه های مسالمت آمیز حل و فصل کنند، اصولاً رجوع به این شیوه اختیاری بوده و پذیرش نتایج آن نیز الزام آور نیست.

۲ - شیوه اجباری حل اختلافات:

در قسمت ۲ بخش ۱۵ کنوانسیون حقوق بحر در مورد حل اختلافات یا منازعات چندین مرجع پیش بینی شده است که در انتخاب و ارجاع اختلافات به آن ها، اعضای کنوانسیون مختار و مستقل اند. اما در صورت مراجعه به هر کدام آن ها، اجراء و تطبیق تصامیم آن ها بر طرفین اختلاف لازمی پنداشته می شود. به همین سبب عنوان این بخش هم «شیوه اجباری اختلافات» که منجر به تصمیمات الزام آور می شود، مسماء شده است.

مطابق ماده ۲۷۸ کنوانسیون حقوق بحر «در موقع امضاء، تصویب یا الحاق یا هر زمانی بعد از آن، هر کشور آزاد خواهد بود که از طریق یک بیانیه، یک یا چند روش زیر را برای حل و فصل اختلافات مربوط به تفسیر یا اجرای این کنوانسیون را انتخاب نماید.» بدین ترتیب اکثر کشورهای غربی محکمه بین المللی عدالت را تعیین نموده، و بیشتر ممالک رو به انکشاف محکمه بین المللی حقوق بحر را انتخاب کرده اند، و بعضی از کشورها چند مرجع را برگزیده اند. اما ایران

حین امضاء و پاکستان حین تصویب تصمیم خود را در مورد انتخاب این روش ها به آینده موکول ساختند.

عضو بوده، توسط کشورهای عضو کنوانسیون برای یک دوره ۹ ساله قابل تمدید از بین متخصصان حقوق بحر انتخاب می گردند.

ایجاد این دیوان یکی از نوآوری ها و ابتکارات خوب کنوانسیون حقوق بحر است، زیرا تمام اعضای آن قضات مسلکی در زمینه حقوق بحر می باشند. اما به رغم متخصص بودن آن ها، متأسفانه به این محکمه تعداد محدود دعاوی بین المللی جهت رسیدگی به آن ها مراجعه شده است.^۱ اما طی چند سال موجودیت خویش نشان داده که می تواند سریع و شفاف عمل کند و تصمیم های مؤثر اتخاذ نماید. از همین لحاظ محکمه مورد احترام قرار دارد.

دیوان بین المللی حقوق بحر یک نهاد قضایی مستقل است، که بر وفق مواد ۲۸۷ و ۲۸۸ کنوانسیون ۱۹۸۲م و اساسنامه محکمه، که ششمین ضمیمه کنوانسیون به شمار می رود و بعد از انفاذ کنوانسیون در سال ۱۹۹۶ لازم الاجراء شده است، عمل می کند.

این دیوان صلاحیت رسیدگی به هر نوع اختلاف مربوط به تفسیر و اجرای کنوانسیون به شمول بخش دهم مربوط به حقوق کشورهای محاط در خشکه را دارا می باشد. این محکمه برخلاف محکمه بین المللی عدالت، صلاحیت دارد که به دعاوی اشخاص خصوصی نیز رسیدگی نماید.

این محکمه بر وفق ماده ۱۳ اساسنامه تشکیل شده، دارای شعب مختلف می باشد، که ذیلاً کمی توضیح داده می شود:

شعب آن دو دسته اند، یکی شعبات خاص و دیگر شعبه بستر ابحار.

شعبات خاص به ۳ بخش تقسیم شده اند:

شعبه اختصاری:

برای رسیدگی های سریع ایجاد شده و دارای ۵ عضو به شمول رئیس و معاون محکمه می باشد. وظیفه آن رسیده گی به موضوعات عادی و عاجل است.

شعبه خاص:

ماده ۱۵ اساسنامه به محکمه حق داده که در هر زمان یک یا چند شعبه که متشکل از حداقل ۷ عضو باشد، برای رسیدگی به دعاوی خاص ایجاد نماید.

شعبه خاص (AD HOC):

اگر طرفین یک قضیه درخواست نموده و محکمه موافقه کند، محکمه برای رسیدگی به یک قضیه معین، این شعبه را ایجاد می نماید که ترکیب اعضای آن به موافقه طرفین تعیین می شود.

شعبه اختلافات بستر ابحار:

این شعبه مرجع اصلی برای رسیدگی به اختلافات مربوط به معدن کاری خارج از حدود صلاحیت ملی است.^۲ شعبه متشکل از ۷ عضو بوده و توسط محکمه انتخاب می گردند. صلاحیت آن

- از سال ۱۹۹۶م (زمان شروع فعالیت) الی ۲۴ سپتامبر ۲۰۱۹م فقط ۲۸ دعوا به محکمه ارجاع شده است. زبان^۱ های کار این محکمه انگلیسی و فرانسوی است، و رئیس فعلی آن بی یون بک از کوریای جنوبی می باشد.

- کنوانسیون حقوق بحر، ماده ۱۸۷.^۲

ها نه تنها حل اختلاف بین دولت هاست، بلکه به حل اختلافات بین دولت ها و مقام بین المللی بستر ابحار و همچنان در امور قراردادی ها وسعت داده شده است. علاوه بر این شعبه می تواند رأی مشورتی بنا به درخواست مجمع یا شورای مقام بین المللی بستر ابحار در حوزه فعالیت های آن ها صادر نماید.^۳

۲ – دیوان بین المللی عدالت:

این محکمه رکن قضایی اصلی سازمان ملل متحد است، که قبل از تدوین کنوانسیون ۱۹۸۲م وجود داشت و از آن مستقل است. مرجع قضایی جهت رسیدگی به اختلافات بین دولت ها شناخته می شود. این انتخاب و گزینه را ممالک غربی هنگام تدوین کنوانسیون ۱۹۸۲م ترجیح می دادند و از همین سبب در صدر مراجع الزام آور درج گردیده است.

۳ – دیوان حاکمیت یا دآوری:

محکمه دآوری نظر به کنوانسیون حقوق بحر به ۲ دسته تقسیم می شود. یکی محکمه دآوری و دیگر محکمه حکمیت خاص. تفاوت عمده آن ها با محکمه های قضایی این است که دولت های طرف اختلاف در شکل گیری شان نقش داشته و می توانند مقررات حاکم بر حکمیت را تعیین کنند.

دیوان دآوری:

وظیفه این دیوان حل اختلافات ناشی از تفسیر و اجرای کنوانسیون ۱۹۸۲م در نظر گرفته شده، صلاحیت آن عام است و مطابق ضمیمه ۷ کنوانسیون^۴ اجراءات می کند. این دیوان دایمی نیست، بلکه بعد از وقوع یا بروز اختلاف و در صورت احراز صلاحیت به حل اختلاف می پردازد. نام اعضای دیوان از جمله فهرست داوران که نزد سرمنشی عمومی سازمان ملل متحد می باشد، از جانب طرفین اختلاف تعیین می گردند.^۵

دیوان حکمیت خاص:

این محکمه برای حل اختلافات خاص در مورد تفسیر و اجرای کنوانسیون ۱۹۸۲م مدنظر گرفته شده، بر وفق ضمیمه ۸ اجراءات می کند. اختلافاتی که محکمه خاص به آن رسیدگی می نماید قرار ذیل می باشند:^۶

الف – در مورد ماهی گیری،

ب – در مورد حفاظت از محیط زیست بحری.

ج – در مورد تحقیقات علمی بحری،

د – در مورد کشتی رانی و آلودگی های ناشی از کشتی ها.

دیوان حکمیت خاص دارای ۵ عضو است که از بین فهرست کارشناسان انتخاب می شوند، حکم این محکمه قطعی و نهایی می باشد.

در اخیر باید تذکر داد، طوریکه قبلاً گفته شد اعضای کنوانسیون ۱۹۸۲م می توانند هنگام امضاء تصویب یا الحاق، طی اعلامیه از پذیرش یک یا همه شیوه های حل اختلافات یا از عدم پذیرش همه شیوه ها اطلاع داده، و خویش را از حیطه صلاحیت همه محکمه های حل اختلافات خارج بسازند.

۳ – ماده ۱۹۱ کنوانسیون حقوق بحر.

۴ – ANNAEX VII ARBITRATION - ضمیمه ۷ دارای ۱۳ ماده می باشد.

۵ – برای جزئیات بیشتر در مورد تشکیل دیوان حاکمیت به ماده ۳ ضمیمه ۷ مراجعه شود.

۶ – ANAEX VIII SPECIAL ARBITTRATION - ضمیمه ۸ دارای ۵ ماده است.

اما در صورت عدم ارائه اعلامیه، به این بخش کنوانسیون متعهد می باشند.

همچنان مسایل مربوط به فعالیت های نظامی و مواردی که تحت بررسی شورای امنیت سازمان ملل متحد می باشند، جزء استثنائات صلاحیت های مراجع حل اختلافات مندرج بخش پانزدهم کنوانسیون حقوق بحر شمرده می شوند.

مصرف دسترسی به حکمیت دیوان بین المللی برای کشورهای در حال رشد محاط در خشکه، که تعداد زیاد شان کمتر انکشاف یافته اند، مشکل بزرگ بوده و حالا صندوق امانی بین المللی ایجاد شده که این ممالک می توانند برای تسهیل توصل به آن دیوان ها به صندوق متذکره مراجعه نمایند.

ادامه دارد